

Невідома Софія Окуневська

*Софія Атанасівна
Окуневська – Морачевська
(1865-1926)*

Перша жінка-лікар Буковини та Галичини

Примірник знаходиться на абонементі художньої літератури

"Переконувала мене писати не по-німецьки а для свого народу – по-українськи"

СОФІЯ ПРУТКЕВИЧ СТАЛА ПЕРШОЮ ЖІНОЮ – ДОКТОРОМ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ

В НАША ДНІ ТАКА НЕ Є ЖІНОЧОЇ КАР'ЄРИ. Історія докторки Софії Пруткович у 1920-х. Софія, дівочий прізвище Пруткович, була першою жінкою-докторкою в Україні. А це означає, що вона була першою жінкою, яка отримала диплом доктора медицини в Україні.

Його помішкання називають "Руськими Афінами". Бо тут часто збирається українська інтелігенція

Вона жила в Києві, в будинку, який називали "Руськими Афінами". Це був будинок, де часто збиралися українські інтелігенти, письменники, митці. Софія жила в цьому будинку, де вона працювала докторкою.

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

І не буде мені стояти стояти...

І не буде мені стояти стояти...

І не буде мені стояти стояти...

І не буде мені стояти стояти...

І не буде мені стояти стояти...

І не буде мені стояти стояти...

І не буде мені стояти стояти...

І не буде мені стояти стояти...

І не буде мені стояти стояти...

І не буде мені стояти стояти...

І не буде мені стояти стояти...

І не буде мені стояти стояти...

І не буде мені стояти стояти...

Софія жила в Києві, в будинку, який називали "Руськими Афінами". Це був будинок, де часто збиралися українські інтелігенти, письменники, митці. Софія жила в цьому будинку, де вона працювала докторкою.

Такі, як ми, не можуть бути щасливими коли люблять. Як прийде віда, то ще робити, але шукати її не треба

Вона жила в Києві, в будинку, який називали "Руськими Афінами". Це був будинок, де часто збиралися українські інтелігенти, письменники, митці. Софія жила в цьому будинку, де вона працювала докторкою.

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Софія жила в Києві, в будинку, який називали "Руськими Афінами". Це був будинок, де часто збиралися українські інтелігенти, письменники, митці. Софія жила в цьому будинку, де вона працювала докторкою.

Такі, як ми, не можуть бути щасливими коли люблять. Як прийде віда, то ще робити, але шукати її не треба

Вона жила в Києві, в будинку, який називали "Руськими Афінами". Це був будинок, де часто збиралися українські інтелігенти, письменники, митці. Софія жила в цьому будинку, де вона працювала докторкою.

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Тільки 40 українців на Угорщині були середньою освітою

Молодому докторові я буду збирати ліги, і показати буду алісти, і байки про трайфалди іпопалати

Молодому докторові я буду збирати ліги, і показати буду алісти, і байки про трайфалди іпопалати

Молодому докторові я буду збирати ліги, і показати буду алісти, і байки про трайфалди іпопалати

Молодому докторові я буду збирати ліги, і показати буду алісти, і байки про трайфалди іпопалати

Минуло більше, ніж 150 років від дня народження Софії Атанасівни Окуневської-Морачевської – першої жінки лікаря Буковини і Галичини, однієї з перших українок, яка здобула університетську медичну освіту.

Найближче оточення бачило в ній окрасу інтелігентного товариства, талановиту піаністку.

Софія Окуневська пішла значно далі, здобувши диплом престижного європейського університету і ступінь доктора медицини.

Нав'язаний жінці канон "діти, кухня, церква" було оскаржено з гідністю, яку оцінили найдостойніші мужі її часу.

Софія змалку дивувала всіх своїм завзяттям до науки. Мусимо вкотре визнати, що спадковість - велика річ. Її дядько Кирило Окуневський одним з перших українців здобув вищу фармацевтичну освіту, працював аптекарем у Кіцмані на Буковині.

Ярослав Окуневський

Ярослав з дружиною та доньками

Про Ярослава Окуневського, двоюрідного брата Софії, "Аптека Галицька" вже писала раніше. Він дослужився до рангу адмірала австрійського флоту, був військовим лікарем, медична практика якого високо відзначена численними нагородами багатьох морських держав. Ярослав Окуневський залишив нащадкам також художню оповідь про своє життя під назвою "Листи з чужини".

Інший Софіїн кузен, Теофіл Окуневський, відомий як лідер політичного та громадського життя українців Буковини другої половини XIX століття.

Двоюрідна сестра Софії, Ольга Окуневська, була вихованкою славетного українського композитора Миколи Лисенка і чудовою піаністкою.

Др. Т. Окуневський

Теофіл Окуневський

Ольга Окуневська

Неординарно складалася доля Софіїного батька Атанасія Окуневського. Він був священиком, як і багато чоловіків зі старовинного роду Окуневських.

Втративши молоду дружину, у 1870 році переїхав з Тернопільщини на Буковину, де 12 травня 1865 року народилася Софія Окуневська. Атанасій Окуневський був добрим пастирем, але попри це цікавився медициною. Врешті митрополит задовольнив його прохання отримати медичну освіту.

З 1878 року Атанасій Окуневський навчався у Віденському університеті, а вже через рік поїхав до Москви, як учасник міжнародного медичного конгресу.

Згодом Атанасій Окуневський відмовляється від священничого сану і працює повітовим лікарем у Сторожинці під Чернівцями, а після цього - у Кімпулунзі (територія Румунії).

Після смерті матері Софія виховувалася в родині тітки і дядька Озаркевичів разом із двоюрідною сестрою, майбутньою письменницею та емансипанткою Наталією Кобринською.

У Кімпулунзі вона зблизилася з родиною Кобилянських. Шістнадцятирічна Софія і вісімнадцятирічна Ольга стали товаришками на все життя. А перші уроки з латинської Софія брала в Юліана Кобилянського, брата письменниці. Дивно перепліталися долі Кобилянських та Окуневських.

Ольга Кобилянська

Наталія Кобринська (Озаркевич)

*Іван Іванович
Озаркевич*

Сестра Ольги Кобилянської Євгенія була хворобливо закохана в батька Софії, Атанасія Окуневського.

Між юною Кобилянською та кузеном Софії - Євгеном Озаркевичем - спалахнула було іскра почуттів, але згасла через високі вимоги Ольги до чоловіків.

Рідний брат Ольги Кобилянської, той самий, який вчив Софію латини, палав нероздільним коханням до своєї учениці...

У Львівську академічну гімназію Софія Окуневська вступила з чималим багажем знань та ерудицією, якій міг би позаздрити не один юнак. І власне, приналежність до жіночої статі стала першою перешкодою у здійсненні її намірів вчитися далі. Програми жіночих шкіл у Галичині не передбачали грецької та латини. Дівчата не допускалися також до державного іспиту на атестат зрілості. А без цього про університет годі було мріяти. Скільки зусиль коштувало Софії виклопотати дозвіл на складання екзаменів за гімназійний курс! І таки домоглася свого.

Львівська академічна гімназія

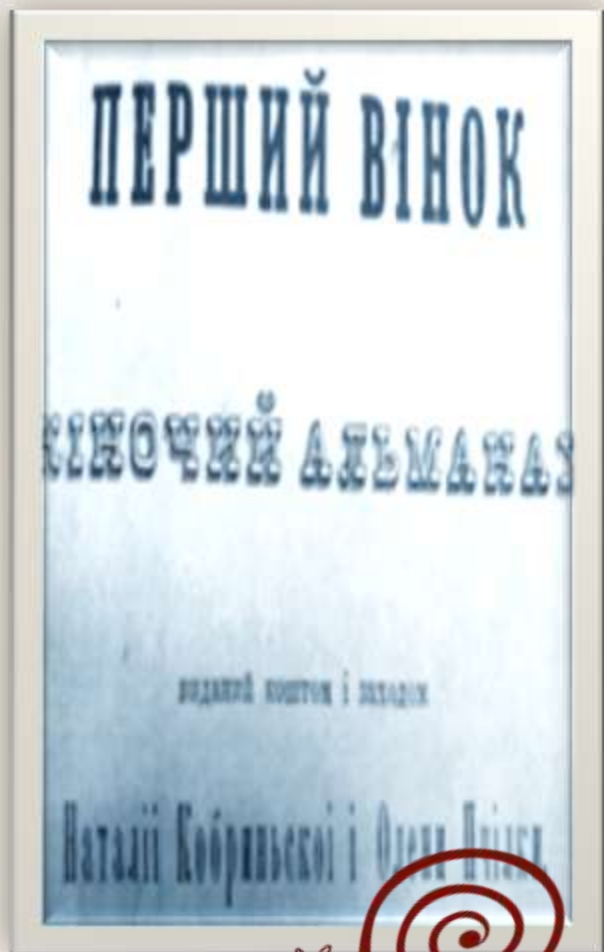
Судячи з резонансу у галицькій пресі, це була сенсаційна подія. Під час складання іспиту на атестат зрілості у 1885 році, аудиторія гімназії була повною. На неї прийшли, зокрема, Іван Нечуй-Левицький, Олександр Кониський з дочкою, Іван Белей та Іван Франко.

З дипломом гімназії можна було вступати в університет, але не жінці й не в Австро-Угорщині. Упродовж двох років Софія намагалася отримати дозвіл на навчання, але марно. Врешті вирушила вчитися у Швейцарію. Там жінки мали більше прав.

Медичний факультет Цюрихського університету Окуневська закінчує у 1895 році. З цього приводу газета "Буковинські відомості" писала: "Русинка-доктор госпожа Софія Морачевська, жінка доцента університету в Цюриху, а дочка повітового лікаря в Сторожинці д-ра Атанасія Окуневського, зістала промована на доктора медицини в Цюрихському університеті".

Головний кампус Цюрихського університету

1887-го Софія Окуневська брала участь в організації видання першого жіночого альманаху "Перший вінок", де було зібрано всі найкращі українські літературні сили того часу.

Його поява засвідчила, що літературний світ перестає бути лише чоловічим. Зі сторінок "Першого вінка" залунали жіночі голоси — і їх було сімнадцять. Ганна Барвінок, Дніпрова Чайка, Уляна Кравченко, Анна Павлик, Олена Пчілка, Михайлина Рошкевич, Софія Окуневська, Ольга Франко, Леся Українка, Людмила Старицька — ось неповний перелік тих, хто взяв участь у виданні, запропонувавши укладачам альманаху свої вірші, оповідання, етнографічні розвідки, статті.

Видання альманаху стало знаковою подією в історії української культури. У межах жіночої преси – це була подія не менш знакова, ніж для художнього слова Шевченків «Кобзар».

Автори "Першого вінка"

Уляна Кравченко

Леся Українка

Олена Пчілка

Олена Бажанська

Софія Окуневська

Михайлина Рошкевич

Дніпрова Чайка

Іван Франко

Робота над виданням зблизила Софію Окуневську з Іваном Франком, який підтримав її в намаганні здобути освіту.

Вона була чудовим знавцем літератури, і навіть сама написала кілька творів під псевдонімом "Єрина", вільно володіла кількома іноземними мовами, наполегливо займалась самоосвітою.

У цьому альманасі Софія постала автором гарного оповідання "Пісок, пісок", а також розвідки «Родинна неволя жінок в піснях і обрядах весільних»

У 1895 році, коли Софія закінчувала університет, Вацлав захистив докторську дисертацію з хімії та медицини. Навчання поєднував з роботою. Спершу був асистентом кафедри лікарської фізіології, пізніше керував хімічною лабораторією у клініці відомого вченого з європейським ім'ям Ейсгорта в Цюриху. Морачевський викладав і у Львівському університеті, очолював Львівський зооветеринарний інститут.

На той час Софія Окуневська вже п'ять років була дружиною лікаря Вацлава Морачевського. Подружжя планувало жити і працювати в Австро-Угорщині, але - чергова перепона: тут не визнавали закордонних дипломів.

Залагодження формальностей тяглося довго, але врешті 15 березня 1900 року на засіданні сенату Краківського університету Софії нострифікували її швейцарський диплом.

Однак ні у Кракові, ні у Львові подружжю не вдалося розпочати самостійну лікарську практику. Морачевські переїжджають у Чехію, в Карлові Вари, де Вацлав влаштовується приватним лікарем.

Софія і Вацлав були, на перший погляд, гармонійною парою. На два роки молодший за неї, він походив з давнього польського аристократичного роду. Закінчив гімназію у Варшаві, а у 1885 році вступив на хімічний факультет Цюріхського політехнічного інституту. Отримавши диплом хіміка, став студентом медичного факультету в університеті Цюріха.

*Вацлав та Софія
Морачевські*

Вацлав Морачевський мав рафіновані літературні смаки. Його літературознавча діяльність була не менш повнокровоною, ніж лікарська. Морачевський популяризував у польських часописах творчість Шевченка, Франка і свого товариша Василя Стефаника, чиї тринадцять оповідань переклав польською, збереглися його критичні статті.

Стефаник познайомився з подружжям Морачевських у 1894 році на концерті з нагоди роковин Тараса Шевченка. Тоді Василь Стефаник вчився медицини у Краківському університеті. Про враження від першої зустрічі з Софією згадував: "Це знайомство було чи не найважливішою подією моєї молодості". А в автобіографічній новелі Стефаника "Серце" читаємо: "Софія Морачевська - пані, що навчила мене любити Русь і правду в собі". Пліткували про ближчі за дружбу стосунки Стефаника і Окуневської.

Василь Стефаник

Письменник Степан Процюк стверджує, що Стефаник звівся Окуневській у коханні до його таємної дами серця, а вона сприймала це як освідчення їй, Софії.

Приятель Василя Стефаника по радикальній партії, засновник "Січей" Кирило Трильовський, в одному з листів до Михайла Павлика від 21 липня 1895 року скаржився на Стефаника, що той замість проведення роботи серед селян за кандидатуру представника партії, постійно розпочинає і завершує свої агітації біля Софії Окуневської. "Він під впливом Софії Морачевської нічого не вартий", - нарікав Трильовський.

Над подружнім життям Морачевських раз у раз захмарювалося. Обоє - сильні особистості, амбітні, максималісти... Як то кажуть, найшла коса на камінь.

Вацлав легко дратувався, Софія мала з юності розхитані нерви і різкі зміни настрою, що завдало їй серйозних клопотів у зрілому віці.

Потім між ними з'явилася інша жінка, згодом - ще інша. Вацлав став ініціатором розлучення. Хоча в тяжкі часи Першої світової війни вони ще були сім'єю.

У 1914 році Вацлав виконував обов'язки гарнізонного лікаря у Лінці, а Софія до 1919 року працювала лікарем у Гмінді та Сватобожіцах, в таборах для українських виселенців. Її приїзд туди став викликом австрійському урядові. Звичайно, вона розуміла, що цим ставить під загрозу свою кар'єру лікаря і вченого. Але Окуневські завжди були взірцем національної гідності та патріотичної свідомості, тому Софія і в цій ситуації не зрадила своїх ідеалів.

Останні роки свого життя Софія Окуневська провела у Львові. Мешкала у кам'яниці, де розташовувалася майстерня художника Олекси Новаківського (зараз там музей його імені).

Працювала лікарем у "Народній лічниці" свого кузена Євгена Озаркевича. Разом з ним організувала курси для сестер милосердя, курси акушерок. Згодом виїхала до Францесбадена, де практикувала і займалася науковою діяльністю.

Відвідувачі її оселі згадували, що там скрізь сушилися оберемки лікарських трав і запах був, як в аптеці. Нагадувала служницям, щоб вчасно перевертали трави і складали в паперові мішечки. Взагалі дуже вірила травам, казала, що в Україні це старий, але занехаяний спосіб лікування. Єдиним добрим спеціалістом у траволікуванні вважала Івана Липу. Часто повторювала: "По німцях та Швейцаріях таких спеціалістів багато, і з них там не сміються, а поважають більш, ніж доктора, який лікує хімікаліями".

Оуневська започаткувала лікування раку шийки матки радієм за методикою Марії Склодовської-Кюрі.

У 1919 року над сім'єю Софії пролетіла чорна птаха - вчинила самогубство донька Єва, яка студіювала архітектуру в Цюріхському університеті.

Чи то через нещасне кохання, чи тому, що не пережила драматичне розлучення батьків.

Після трагічної загибелі доньки Софія Окуневська перестала займатися громадськими справами. Вона замкнулася в собі й відійшла від суспільного життя.

Але за рік до передчасної смерті вона знайшла в собі сили повернутися до спільноти. Стала членом Українського товариства жінок з вищою освітою, створеного у Львові, й заснувала гурток товариства у Перемишлі.

Софія Окуневська мешкала сама, окремо від сина Юрія. І це мало фатальні наслідки.

Нікого не було поряд, коли в Софії тріснув апендикс. У лікарню її привезли два дні по тому і вже не змогли врятувати.

Софія Окуневська померла 24 лютого 1926 року, прах спочиває на Личаківському кладовищі у Львові.

***“І не буде мати серце спокою,
доки навік не спічне при Тобі.
Піду світом у вічній жалобі
і зі світу піду за Тобою.”***

***Уривок з вірша Юрія Морачевського,
присвяченого матері***

Софія Окуневська жила в часи, коли статус представника української інтелігенції постійно мозолив очі панівній владі. Але це ще більше спонукало відстоювати свою громадянську позицію.

Першим її проявом була дискусія з Ольгою Кобилянською на предмет української мови. Як згадувала письменниця, саме Софія Окуневська вловила талант у перших її творах, і заохочувала писати по-українськи: "Тоді і виробляла вона з мене українську літератку, переконуючи мене, що я, яко літератка українська, маю обов'язок писати українською, навчаючи мене рівночасно писати фонетично..."

“Софія Окуневська — унікальна, але, на жаль, незаслужено забута постать в історії України. Вона була першою українською жінкою-лікаркою з вищою медичною освітою, організаторкою медичної справи в Галичині. А ще вона — талановита літераторка, одна з перших діячок українського жіночого руху.

Постать Софії Окуневської не вписувалася в канони, прийняті в “порядних галицьких родин”, де жінці відводилася другорядна роль у сім’ї, не кажучи вже про суспільство. На прикладі своєї долі вона показала, що жінка може і мусить активно й творчо впливати на суспільство і долучатися до змін у ньому”.

Ольга Богомолець

“Поважна і пориваюча усміхом своїм, коли бувала дотепною і повна природного гумору. Будова гарна, пропорціональна... Повна мрій, з буйною фантазією, із захопленням “жіночою емансипацією”, бігання лижвами, фехтування і такого іншого в той час доступного спорту”.

Ольга Кобилянська

"Вона була багатою і великою душею, в якій могло жити і процвітати все велике і прекрасне - почуття, наука і мистецтво, і ніщо не було в ній незначне, ніщо не було витиснуте іншим...". Так сказав про Софію Окуневську її син Юрій. Так сказав би кожен, кому пощастило її знати. Була жіночна і водночас вольова, мала поетичну натуру і гострий розум. Вміла заворожити своєю грою на роялі, особливо любила дев'яту симфонію Бетховена та "Місячну сонату" Шуберта. Володіла не тільки мовою музики, але й мистецтвом художнього слова - писала статті, оповідання та нариси.

Стала першою українкою, яка здобула університетську освіту, потім - першою жінкою-лікарем Австро-Угорщини.

*Але не переставала бути Жінкою,
до таємниць якої біографи доступу не мають...*

